

Heyet, Ma'lemetu Zâyid li'l-kavâidi'l-fıkhiyye ve'l-usûliyye,
Lübnan: Müessesetü Zâyid b. Sultan Âli Nehyân li'l-'a'mâlî'l-hayriyye
ve'l-insâniyye & Munazzametu't-te'âvuni'l-İslâmî
Mecma'u'l-fıkhi'l-İslâmî ed-devlî, 2013, 41 c. 25317 s.

Tuba Hacer Korkmaz*

Giriş

Muasıır dönemde *kaide*, kapsamına giren muhtelif konulara ilişkin olaylar hakkında genel ve teşriî hükümler ihtiva eden, veciz ifadeleri haiz, umumî ve fikhî ilke olarak tanımlanmaktadır. *Zâbit*/ضابط ise -yaygın görüşe göre- *kaideden* daha dar kapsamlı olup, kaide gibi çeşitli konulara dair meseleleri değil, sadece bir konuya dair meseleleri toplayan fikhî ilkedir.

İçerdiği konulara hâkim olan temel düşünceyi yansıtan kaide ve *zâbit*lar, fikhînin temel kapsama alanı olan ibadet ve muamelata dair pek çok meselede kullanılabilir. Delil niteliğinden dolayı ictihad faaliyetinde ihtiyaç duyulan, bu nedenle sıklıkla müracaat edilmiş ve edilen söz konusu argümanlar, şer'î amelî hükümlerin temellendirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu küllî ve cüz'î prensipler, farklı alanlardaki fer'î meselelerin muhtelif fikhî çözümlerine ortak açıklama getirme işlevini üstlenmektedir.

Uzun zaman diliminde zengin fikhî birikimden istikra sonucu elde edilen bu prensipler bir araya gelmiş, zaman içinde müstakil bir hüviyet kazanmıştır. Böylelikle fikhî ilminin önemli alt disiplinlerinden biri haline gelmiş olan kavâid ilminin, kadîm ve muasıır eserlerden müteşekkil yekûnlu bir literatürü bulunmak-

* Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İstanbul/Türkiye, thkorkmaz@fsm.edu.tr, orcid.org/0000-0001-6261-1411

Bu eserden şahsımı haberdar eden Prof. Dr. Mehmet Görmez hocama hassaten teşekkür ederim.

tadır. Çağdaş eserlerden biri de burada tanıtımı yapılacak olan *Ma'lemetu Zâyid li'l-kavâidi'l-fikhiyye ve'l-usûliyye* adlı ansiklopedik eserdir. Eserin Müessesetü Zâyid b. Sultan Âli Nehyân li'l-'a'mâli'l-hayriyye ve'l-insâniyye ile Munaz-zametu't-te'âvuni'l-İslâmî Mecma'u'l-fikhi'l-İslâmî ed-devlî işbirliğinde Lüb-nan'da bulunan el-Mecm'û'atu't-tübâ'iyye li'n-neşir ve't-tevzî' yayınevine 2013 yılında ilk baskısı yaptırılmıştır. Ayrıca eserin tamamının yer aldığı CD şeklinde bir elektronik program da bu baskının beraberinde mevcuttur.

Eserin Adı

“مُعَلِّمَةٌ / Ma'lemetun” kelimesi, “-yüksekliği ile insanların yollarını bulmasına yardımcı olan- yüksek dağ” anlamına gelen “عَلَمٌ / 'alem” kelimesinden türemiş bir kelimedir. İktibas edilen bu isimlendirme ile “alimlerin ve fakihlerin kaidelerle görüşlerini temellendirmek ve hüküm istinbat etmek için kullanabilecekleri temel kaynak” anlamı hedeflenmiştir. Aynı zamanda “مُعَلِّمَةٌ / Ma'lemetun” kelimesi efradını câmi olması sebebiyle “ansiklopedi” anlamında da kullanılmaktadır.

“زايد / Zâyid” kelimesi ise Birleşik Arap Emirlikleri'nin kurucusu ve 1971-2004 yılları arasında devlet başkanı ve Abu Dabi hükümdarı olan Zâyid b. Sultan Âli Nehyân'ın adına atıfta bulunmak sebebiyle verilmiştir. Nitekim bu büyük eserin hazırlanması ve basımı bu devlet başkanının kurduğu vakıf tarafından finanse edilmiştir.

Eserin Müellif(ler)i

Cidde'deki proje merkezinde tam zamanlı uzmanlar dışında, çeşitli İslam ülkelerinden fıkıh ve usûlü alanında mütehasıs çok sayıda akademisyen ve alimin telifinde ve incelenmesinde emeği olan bu eser, on beş yılı aşkın kapsamlı ve dakik bir çalışmanın semeresi olduğu aşikardır.

Elimizdeki proje eserin Ortak Komisyon, İlmî Komisyon ve Uzmanlar Komisyonu olmak üzere üç komisyonu vardır. Ortak Komisyon'da yer alan isimler: İzzuddîn İbrâhîm Mustafâ, Hamd Saîd Cervân eş-Şâmisî, Sâlim Ubeyd ez-Zâhirî, Ahmed Şebîb ez-Zâhirî, Bekârî Hârûn Derâmî, Râşid el-Mezrûî, Cebr el-Fulâsî, Muhammed el-Habîb b. el-Hûca, Abdusselâm el-İbâdî, Ahmed Hâlid Babkir, Abdulhamîd Necîb Abdulhay, Gıyâs el-Huseynî, Abdulkâhir Kamer'dir. İlmî Komisyon'da yer alan isimler: İzzuddîn İbrâhîm, Cemâluddîn Atiyye, Muhammed el-Habîb b. el-Hûca, Abdusselâm el-İbâdî, Ahmed Hâlid Babkir, Ahmed b. Hamîd, Ahmed er-Reysûnî, Halîfe Babkir, Muhammed er-Rûkî, Ali en-Nedvî, Abdurrahman el-Kîlânî, Ahmed Abdulalîm'dir. Uzmanlar Komisyonu'nda yer alan isimler ise; Cemâluddîn Atiyye, Ahmed er-Reysûnî, Halîfe Babkir, Muhammed er-Rûkî, Ali en-Nedvî, Abdurrahman el-Kîlânî'dir.

Projenin tam zamanlı müellif ve araştırmacıları: İbrâhîm el-Harîrî, İbrâhîm Tantâvî İbrâhîm, Ahmed el-Hatîb, Es'ad el-Kufrâvî, Eşref Abdullah Ber'î, Bedî Ahmed Sâlim, Berâ İdlîbî, Hüseyin Dervîş, Hâlid el-Beşîr, Rehâl İsmâîl, Abdulatîf el-Alemî, Abdullah el-Kîlânî, Abdullah Hâşim, Abdunnâsır Hamdân, 'Ala İbrâhîm, Muhammed Ahmed el-Vezîr el-Vekşî, Muhammed Ömer Şefîk en-Nedvî, Fethî Muhammed es-Serviye, Mebrûk Abdulazîm Ahmed, Muhammed Hâlid Abdulhâdî, Muhammeden Hâmid Yahzîh, Mustafâ Husneyeyn Abdulhâdî, Hilâl b. Muhammed b. Nâsîr er-Râşidî, Yâsir Sek'an, Yahya Bilâl Minyâr'dır.¹

Birinci ciltte bu isimlerin tamamının biyografisine yer verilmektedir. Yukarıda zikredilen isimler haricinde istihraç edilen kaidelerin yazılması ve ilk tashihte görev alan 105 isim daha zikredilmektedir.² Ayrıca her bir kaide çalışması sonunda da kaide ve *zâbit* yazarının adı verilmektedir.

Eserin Ana Başlıkları

Toplam 41 cilt ve 25317 sayfadan oluşan *Ma'lemetu Zâyid li'l-kavâidi'l-fikhiyye ve'l-usûliyye* isimli elimizdeki hacimli eserin konu başlıkları sırasıyla şöyledir:

1. Eserin takdimi ve mukaddimeler (1-2. ciltler)
2. Genel prensipler ve makasidî kaideler bölümü (3-5. ciltler)
3. Fıkhi kaideler bölümü (6-18. ciltler)
 - Küllî fıkıh kaideleri / el-Kavâidu'l-fikhiyyetu'l-kübrâ (6-8. ciltler)
 - Büyük fıkıh kaideleri / el-Kavâidu'l-fikhiyyetu'l-kebîra (8-12. ciltler)
 - Orta fıkıh kaideleri / el-Kavâidu'l-fikhiyyetu'l-vustâ (13-16. ciltler)
 - Küçük fıkıh kaideleri / el-Kavâidu'l-fikhiyyetu'l-sugrâ (17-18. ciltler)
4. Fıkhi zâbitlar bölümü (19-26. ciltler)
5. Usûl kaideleri bölümü (27-33. ciltler)
6. Genel fihristler (34-41. ciltler)
 - Ayetler, hadisler ve özel isimler fihristi (34. cilt)
 - Kaidelerin alfabetik fihristi (35-40. ciltler)
 - Kaidelerin yazarlarının isimleri, biyografiler, kaynaklar, konular fihristi (41. cilt)

1 Bkz. *Ma'leme*, I, s. 153-154.

2 Bkz. *Ma'leme*, I, s. 215-220.

Eserin Muhtevası

Söz konusu ansiklopedik eserde, kaide ve *zâbıtların* arzından önce konuya giriş mahiyetinde kaideler ve *zâbıtlarla* alakalı teorik bilgiler verilmektedir. İlk beş cildini ihtiva eden bu giriş bilgileri kavaid ilminin önemli teorik, metodolojik, tarihsel ve uygulamalı yönleri, meseleleri, sonuçları üzerine ilmî çalışmalardan ibarettir. Çalışmanın giriş başlıkları; kaidenin tanımı, yakın anlamlı terimlerle ilişkisi, lugavî üslubu, fikhî kaidelerin kaynakları, çeşitleri, önemi, delil değeri, uygulamaları, istisnaları, tarihi, fikhî kaideler hakkındaki ihtilaflar, usul kaideleri, fikhî *zâbıtlar* ve son olarak makasidî / gaî kaidelerden müteşekkildir. Bu başlıkları kaleme alan on dört müellifin isimleri liste halinde ve ilgili bölümlerin başında zikredilmektedir.³

Elimizdeki eser, İslam teşrinin genel vasıfları ve özellikleri arasında addedilebilecek makasidî kaidelerin akademik ve ansiklopedik olarak ilk kez bu eserde ele alındığı iddiasını haizdir.⁴ Bu yönüyle kaidelerle ilgili yapılan benzer çalışmalar arasında ayrıcalık kazandığını söylemeye imkan vermektedir. Kadîm ve modern eserlerden derlenen yüz kırktan fazla makasidî / gaî kaide dokuz bab başlığı altında düzenlenmiştir.⁵ Bu dokuz bab başlığı ve bu başlıkların altında ele alınan konular genel hatlarıyla şunlardır:

1. **İslam Teşrinin Usûlleri ve Ahlâkî Gayelerine Yönelik Kaideler:** Ahlâkın tanımı, İslam dinindeki önemi ve İslam'daki temel gayelerle alakası, on temel ahlâkî fazilet hakkındaki kaideler
2. **İslam Teşrinin Genel İlkesel Kaideleri:** İnsan hürriyeti ve saygınlığının tahakkuku, kolaylık, zorluğun izalesi, ifrat ve tefritten uzak olma (orta yol), esneklik, kapsayıcılık, mukabilin / karşılığın dünya ve ahiret tarafı olması gibi genel ilke niteliği taşıyan kaideler
3. **Genel Makasid Kaideleri:** Maslahat ve mefsedetın teşri ile ilgisi, muteber maslahatın kriterleri, çeşitleri, zarurât, hacıyyât, tahsiniyyât seviyeleri gibi maslahat konusunun gerektirdiği hususlar ile alakalı kaideler
4. **Meşakkat ve Zorluğun Kaldırılmasına Yönelik Kaideler:** Meşakkatin teşri ile ilgisi, şâri'in / şer'î hüküm koyucununun ref etmeyi amaçladığı meşakkatin ölçütleri, mükellefin yükümlülüğünü yerine getirmesi esnasında meşakkatin mükellefin maksatları ile alakasına dair kaideler

3 Bkz. *Ma'leme*, I, s. 223-224.

4 Bkz. *Ma'leme*, III, s. 9.

5 Bkz. *Ma'leme*, III, s. 9-12.

5. **Muvazenet ve Maslahat ile Mefsedet Arasında Tercihle Bulunmaya Yönelik Kaideler:** Maslahatların veya mefseadetlerin kendi aralarında ya da mefseadet ile maslahat arasında tearuz olması halinde söz konusu olan “muvâzenet fikhî”nın usulleri hakkındaki kaideler
6. **Vesâil Kaideleri:** Sebepler ile dinin temel maksatları arasındaki ilişkiyi düzenleyen ve yöneten kaideler ile bu kaidelere terettüp eden sonuçlar
7. **Mükelleflerin Maksatlarına Yönelik Kaideler:** Şer‘î yükümlülüğe muhatap olan kulların maksatları ile şâri‘ / şer‘î hüküm koyucunun maksatları ile ilişkisi, iki maksadın uyuşması ve çelişmesi ile ilgili kaideler
8. **Şer‘î Maksatları Keşfetmeye Yönelik Kaideler:** Şer‘î maksatların keşfedilmesinde kullanılabilir yöntemsel kaideler
9. **İctihada Yönelik Makasid Kaideleri:** Nassın fehmedilmesi ve yorumlanmasında şâri‘in maksadına muvafık bir icthad faaliyeti için gerekli olan metodolojik makasidî ilkeler

Fikhî kaideler eserin altı ve on sekizinci ciltleri arasında ele alınmaktadır. Bu kaideler kuvvet derecesine göre küllî / kübra, büyük / kebîra, orta / vustâ, küçük / sugrâ olmak üzere dört ayrı kategoride sınıflandırılmaktadır. İncelenen her bir kaidenin rakamı, metni, benzer ifadeleri, yakın anlamlı kaideleri, şerhi, delilleri, uygulama örnekleri -ve varsa istisnaları- kaydedilmiştir.

Altı, yedi ve sekizinci ciltlerde “küllî kaideler” olarak bilinen beş temel kaide ve bu kaidelerin dalları niteliğindeki fikhî kaideler incelenmektedir. Beş küllî kaide ise şunlardır:

- “Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir.”
- “Şüphe ile kesin bilgi ortadan kalkmaz.”
- “Meşakkat kolaylığı beraberinde getirir.”
- “Zarar giderilir.”
- “Âdet muhakkemdir.”⁶

Sekiz ve on ikinci ciltler arasında ikinci kategori fikhî kaideler olan büyük / kebîra fikhî kaideler, sekiz ayrı zümrede ele alınmaktadır. Bu zümreler şunlardır:

1. İslam Teşrinin Umûmları İle İlgili Kaideler⁷

6 Yani “Örf hukukî norm belirler.”

7 Örneğin; “Batıl akit -hukuken- yok hükmündedir”, “Haram helali haram kılmaz.”

2. Tercih ve Öncelik Belirleme İle İlgili Kaideler⁸
3. Şer‘î Takdîrler İle İlgili Kaideler⁹
4. Tâbi ve Metbû Olma İle ilgili Kaideler¹⁰
5. Asıl ve Bedel İle İlgili Kaideler¹¹
6. İtaat ve Masiyet İle İlgili Kaideler¹²
7. Ehliyet Ârıızaları İle İlgili Kaideler¹³
8. Karşılık İle İlgili Kaideler¹⁴

On üç ve on altıncı ciltler arasında üçüncü kategori fikhî kaideler olan orta / vustâ fikhî kaideler, dört ana zümrede ele alınmakta ve her bir zümrede alt kategoriler bulunmaktadır. Bu dört zümre ve alt dalları ise şu şekildedir:

1. Haklar ve Vacipler İle İlgili Kaideler

- a. Hakkın Sübutu ve İspat Olması İle İlgili Kaideler
- b. Hakkın Düşmesi ve Düşürülmesi İle İlgili Kaideler
- c. Hakların Tearuzu İle İlgili Kaideler
- d. Hakların Yerine Getirilmesi, Kullanılması ve Tazmin Edilmesi İle İlgili Kaideler
- e. Hak İle İlgili Ahkâma Dair Kaideler

2. Mülkiyet İle İlgili Kaideler

- Mülkiyetin Sübutu ve İspat Olması İle İlgili Kaideler
- Mülkiyet İle İlgili Ahkâma Dair Kaideler

8 Örneğin; “Mâni ve muktezi tearuz ederse mâni takdim olunur”, “Nehyedilene terk emredilenin fiiline takdim eder.”

9 Şer‘î takdir, şer‘î bir hükmün mütealliki olan mevcutlara dair belirsizliklerin giderilmesi ve hükme konu olan şeye ilişkin gerçekteki durumun meşru gerekçeler uyarınca bulunduğu farklı bir konumda değerlendirilmesidir. Örneğin; “Maduma / Yok olan bir şeye mevcut / var, var olan bir şeye yok hükmü vermektir”, “madumu mevcut menzilesine ve mevcudu madum menzilesine indirmek” kaideleri gibi.

10 Örneğin; “Hüküm galib hale göredir.”

11 Örneğin; “Aslın ifâsı kâbil olmadığı halde bedeli ifâ olunur.”

12 Örneğin; “Hâlik’a isyanda mahlûka itaat yoktur.”

13 Örneğin; “Ma’tûh tasarruflarda temyiz gücüne sahip olmayan çocuk gibidir”, “Nisyan muâhezeyi iskât eder.”

14 Örneğin; “Ecir meşakkate göredir.”

3. Tazmin İle İlgili Kaideler

- Tazminin Gerekçeleri İle İlgili Kaideler
- Tazmini Düşüren Durumlar İle İlgili Kaideler
- Tazmin İle İlgili Ahkâma Dair Kaideler
- Tazminin Takdiri İle İlgili Kaideler

4. Akit ve Akde Bağlı Olan Şeyler İle İlgili Kaideler

- Akdin Oluşturulması ve Sonuçları İle İlgili Kaideler
- Akde Bitişik Şartlar İle İlgili Kaideler
- Akdi Bozan Şeyler İle İlgili Kaideler
- Akit İle İlgili Ahkâma Dair Kaideler

On yedi ve on sekizinci ciltler arasında dördüncü kategori fikhî kaideler olan küçük / sugrâ fikhî kaideler de dört zümre yer almakta ve şu başlıkları taşımaktadır:

1. İbadetlerle İlgili Kaideler¹⁵
2. Suçlar ve Cezalar İle İlgili Kaideler¹⁶
3. Velayet ve Niyabet İle İlgili Kaideler¹⁷
4. Şer‘î Adet ve Âdâblar İle İlgili Kaideler¹⁸

Elimizdeki eserin on dokuzuncu ve yirmi altıncı ciltler arasında fikhî *zâbit*lar yer almaktadır. İncelenen her bir *zâbit*ın rakamı, metni, benzer ifadeleri, yakın anlamlı kaideleri, şerhi, delilleri, uygulama örnekleri -ve varsa istisnaları- ile çoğu zaman *zâbit*lar hakkında mufassal okuma ve araştırma için okuyucuya ek kaynaklar arzedilmektedir. *Zâbit*lar şu ana kategoriler altında eserde derlenmiş ve incelenmiştir:

1. İbadet Konularıyla İlgili *Zâbit*lar
2. Muâmelât Konularıyla İlgili *Zâbit*lar
3. Aile Hukuku Konularıyla İlgili *Zâbit*lar

15 Örneğin; “İbadetler ihtiyat temeli üzerine kuruludur”, “İbadetlerde asıl tevkiftir.”

16 Örneğin; “Hiçbir kimse başkasının işlediği suçun sorumluluğunu taşımaz”, “Bir suçun karşılığı ona denk bir cezadır.”

17 Örneğin; “Velayet bölünemez”, “Başkası adına tasarrufta bulunan maslahatını gözeterek tasarrufta bulunmalıdır.”

18 Örneğin; “Şüpheli şeylerden uzak durmak daha evlâdır.”

4. Vasiyet ve Miras Konularıyla İlgili *Zâbıt*lar
5. Adetler İle İlgili *Zâbıt*lar
6. Yargılama Hukuku Konularıyla İlgili *Zâbıt*lar
7. Suçlarla İlgili *Zâbıt*lar
8. Siyaset-i Şer‘iyye Konularıyla İlgili *Zâbıt*lar

Son olarak bu hacimli eserin yirmi yedinci ve otuz üçüncü ciltleri arasında usûl kaideleri ele alınmaktadır. Kaideler, “Kitâb” olarak isimlendirilen yedi ana bölüm ve bu bölümler de “bab” ve daha alt başlığı olan “fasıl”lar şeklindeki tasnif içerisinde yer almaktadır. Usûl kaidelerinin ana ve alt başlıkları şunlardır:

1. Kitâb: Metodolojik Kaideler
2. Kitâb: Şer‘î Hüküm Kaideleri
 1. Bab: Şer‘î Hükümler Hakkındaki Genel Kaideler
 2. Bab: Teklîfî Hüküm Kaideleri
 3. Bab: Vaz‘î Hüküm Kaideleri
 4. Bab: Hükme Konu Olan Fiiller ve Hükümün Muhatabı Mükellef Hakkındaki Kaideler
3. Kitâb: Şer‘î Delil Kaideleri
 - a. Bab: Aslî Delil Kaideleri
 - Birinci Fasıl: Kur’an-ı Kerim Delili Hakkındaki Kaideler
 - İkinci Fasıl: Sünnet Delili Hakkındaki Kaideler
 - Üçüncü Fasıl: İcma Delili Hakkındaki Kaideler
 - Dördüncü Fasıl: Kıyas Delili Hakkındaki Kaideler
 - b. Bab: Fer‘î Delil Kaideleri
4. Kitâb: Şer‘î Nasların Yorumlanması Hakkındaki Kaideler
 - a. Birinci Bab: Umûm ve Husûs Hakkındaki Kaideler
 - b. İkinci Bab: Emir ve Nehiy Hakkındaki Kaideler
 - c. Üçüncü Bab: İtlâk ve Takyîd Hakkındaki Kaideler
 - d. Dördüncü Bab: Beyân ve İcmâl Hakkındaki Kaideler
 - e. Beşinci Bab: Zâhir, Müevvel, Hakikat ve Mecâz Hakkındaki Kaideler
 - f. Altıncı Bab: Mantûk ve Mefhûm Hakkındaki Kaideler

g. Yedinci Bab: Şer'î Nasların Yorumlanması Hakkındaki Diğer Kaideler

h. Sekizinci Bab: Hurûfu'l-Meânî Hakkındaki Kaideler

5. Kitâb: İctihad ve Taklîd Kaideleri

6. Kitâb: Teâruz ve Tercih Kaideleri

7. Kitâb: Nesih Kaideleri

Fihrist yönünden oldukça zengin olan elimizdeki eserin otuz dördüncü ve kırk birinci ciltleri arasında genel fihristler yer alıp, ayetler, hadisler ve özel isimler fihristi, kaidelerin alfabetik fihristi, kaidelerin yazarlarının isimleri, biyografiler, kaynaklar ve konuların fihristinden müteşekkildir. Bu yönüyle de okuyucuya eser içinde arama yaparken büyük kolaylık sağlamaktadır.

Eserin Özellikleri

Günlük hayatta cereyan eden ibadet ve muamelat konularında şer'î hüküm, fetva ve rey'in önemli dayanaklarından biri olan fikhî ve usûlî kaidelerin bir araya getirildiği bu eser temel bir kaynak olma iddiasındadır. Eserin takdiminin yapıldığı ilk iki ciltte bu iddiayı da desteklemek adına eserin özellikleri olarak vurgulanan hususları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Elimizdeki eser, İslam aleminin kahir ekseriyetinin görüşünü teşkil edebilmek için Mâlikî, Hanefî, Şafî, Hanbelî, Caferî, Zeydî, İbâdî ve Zâhirî mezhepleri olmak üzere sekiz mezhebin kabul ettiği ve literatürlerinde mezkûr kavillerinin temellendirilmesinde kullandıkları fikhî ve usûlî kaideleri bir araya getirmiştir. Ayrıca bu sekiz fikhî mezhebin kabullerinin bir araya getirilmesiyle mezhepler arası yakınlaştırma ve uzlaştırma gayesi güdülmüş, benzerlikler ve ortak miras vurgulanmak istenmiştir.

Bu ansiklopedik çalışmanın heyeti yaklaşık yüz bin kaidenin çalışmasını yapmış, bu kaideleri ansiklopedinin ilmî ve ortak komisyonları aracılığıyla Mecma'u'l-fikhi'l-İslamî'ye sunmuş, ilmî tetkiki yapılan kaidelerden üç bin kadarı seçilmiştir. Ayrıca seçilen kaideler hakkında mezhepler arası konsensüs sağlanması için özellikle İbâdî, Caferî ve Zeydî mezhepleri alimleri başta olmak üzere eserde görüş ve tercihleri iktibas edilen tüm mezheplerin alimlerine bu kaideler sunulmuş ve onayları alınmıştır. Öte yandan farklı eserlerde ve farklı başlıklar altında yer alan yüzlerce kaidenin seçilmesi, bu kaidelerin kolay ve anlaşılır bir şekilde tertip edilmiş olması, elimizdeki eseri -iddia edildiği üzere- kapsamlı bir derleme yapmaktadır.

Kaidelerin derlenmesinde zengin İslam ilim geleneğinin mirasından çok sayıdaki eserden yararlanılmış olup, sadece fıkıh usulü ve fıkıh literatüründen değil,

tefsir, hadis, mantık, kelim gibi diğer ilmî alanlardan da istifade edilmiştir. Bazı kaidelerin iktibasında dilsel ifadelerin daha selis olmasına katkıda bulunmak için, genel anlamın korunmasına dikkat edilerek bazı tasarruflarda bulunulmuş ve böylece zaman zaman kaidelerde harfî nakillerin dışına çıkmıştır.

Eserin özellikleri arasında eserde belirtilen bir başka husus ise, eserin anlatım dili ve üslubu hakkındadır. Alan dışından okuyuculara, öğrencilere ve diğer seviyelerdeki okuyuculara eseri kolaylaştırmak için günümüzde alışık olunan modern Arapçanın zengin ve kolay kelime dağarcığının ve ifade dilinin kullanılmış olmasıdır.

Eserde özellikle itina gösterilen hususlardan bir diğeri ise, kaide ve *zâbıt*ların delilleridir. Kur'an, sünnet, icmâ, dil gibi naklî delillerin yanı sıra aklî deliller de kaide ve *zâbıt*ların temellendirilmesinde kullanılan yaygın referanslardır. Öte yandan her bir kaide veya *zâbıt* incelemesinin sonunda tafsili okuma ve araştırma için okuyucuya ek kaynak seçenekleri sunulmaktadır. Bir başka husus, kaide ve *zâbıt*ların sosyal, ahlaki, eğitsel boyutlar başta olmak üzere çeşitli açılardan uygulama örnekleri verilerek teori ve pratik arasında bağ kurulmakta, fikhî prensibin okuyucu tarafından anlaşılması kolaylaştırılmaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, “külliyyat” niteliğindeki kırk bir ciltlik bu eserin muhtasar çalışması da yapılmış, *Muhtasaru Ma'lemeti Zâyid li'l-kavâidi'l-fikhiyye ve'l-usûliyye* başlığıyla 2017 yılında ilk kez basılmıştır. Yine Müessesetü Zâyid b. Sultan Âli Nehyân li'l-'a'mâli'l-hayriyye ve'l-insâniyye ile Munazzametu't-te'âvuni'l-İslâmî Mecma'u'l-fikhi'l-İslâmî ed-devlî işbirliğinde Lübnan'da bulunan el-Mecm'û'atu't-tibâ'iyye li'n-neşir ve't-tevzî' yayınevinden çıkmıştır. 2299 kaide ve *zâbıt* ihtiva eden eser, dört ciltten müteşekkil olup, asıl versiyonunda yer alan tafsilatlı fihristleri barındırmamaktadır.